

Asia: VN/19873/2023

Lausuntopyyntö syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen; työryhmän mietintö

Nykytila

Mitä huomioita teillä on nykytilaa koskien?

-

Keskeiset ehdotukset

Velvollisuus arvioida syyteneuvottelun edellytyksiä

-

Ilmoitukset asianosaisten oikeuksista

-

Syyteneuvottelun kohteena olevat rikokset

-

Yhteisösakosta neuvottelu

-

Liiketoimintakiellosta neuvottelu

-

Rikoshyödyistä neuvottelu, kun se liittyy asianomistajan vahingonkorvausvaatimukseen

-

Syyteneuvottelu muutoksenhakuasteessa

-

Seuraamuskannanottojen informatiivisuus

-

Tunnustamisoikeudenkäynnin määräaika

-

Esitutkintalain mukainen tunnustamismenettely

-

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL ry pitää työryhmämietinnössä asetettua tavoitetta prosessiekonomian tehostamisesta kannatettavana. Työryhmän mietinnössä on tuotu esille hyviä perusteluja muun muassa tutkinnan paremmasta kohdistamisesta ja tutkinta-ajan lyhentämisestä, jolloin myös esitutkintaviranomaiselle syntyisi säästöjä ja hyötyjä kohdentuisi poliisien käyttämään työaikaan ja toimenpiteisiin rikoksen selvittämisessä.

Vaikka mietinnön tavoite prosessiekonomian tehostamisesta ja viranomaistoiminnan kustannustehokkuuden lisäämisestä rikosprosessin eri vaiheissa onkin kannatettavaa, täytyy koko rikosketjun toimijoille tämän lisäksi varmistaa riittävä rahoitus pitkällä aikavälillä henkilöstön työssä jaksamisen turvaamiseksi. Syyteneuvottelun kehittäminen ei yksinään riitä ratkaisemaan tässä ketjussa toimivien virkamiesten työn kuormittavuuteen liittyviä ongelmia vaan täytyisi myös varmistaa, ettei varsinkaan esitutkintaviranomaisten taloudellisia voimavaroja supisteta näiden toimijoiden kokonaisresursseissa.

Millaisia viranomaisvaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Vaikka itse tunnustamisoikeudenkäynti on vahvasti syyttäjävetoinen, sen pohjalla toimii kuitenkin esitutkintaviranomaisen aloittama esitutkintamenettely esimerkiksi vastaajan tunnustuksen vastaanottamisesta ja sen suhteuttamisesta muuhun esitutkinnassa kertyneeseen aineistoon. Syyteneuvottelu onkin menettely, joka tavalla tai toisella sitouttaa rikosprosessin kaikkia viranomaistoimijoita jokaisen yksittäisen jutun koko elinkaaren ajan.

Mietinnössä ehdotetun esitutkintalain 3 luvun muutoksen mukaisesti esitutkintaviranomaisen olisi vahvemmin arvioitava mahdollisuuksia syyteneuvotteluun esitutkinnan edetessä. Voidakseen todeta syyteneuvottelun mahdollisuuden olevan käsillä, esitutkintaviranomaisen olisi työryhmän ehdotuksen mukaan katsottava, että syyteneuvottelulla voitaisiin saavuttaa jotain prosessiekonomisia säästöjä ja että asia myös laatunsa puolesta sopisi syyteneuvotteluun. Työryhmän ehdotuksen mukaan esitutkintaviranomaisen tulisi arvioida näitä prosessiekonomisia säästöjä koko rikosprosessin osalta.

Ehdotus tulisi edellyttämään poliisilta aikaisempaa parempia valmiuksia ja tietoja syyteneuvottelun käyttämisestä. Poliisin tulisi entistä laajemmin pystyä tilapäisesti omaksumaan syyttäjää ja

tuomioistuinta vastaava näkökulma mahdollisista prosessiekonomisista hyödyistä. Tällöin olisi ensisijaisen tärkeää pystyä työnantajan tarkoituksenmukaisella ohjeistuksella varmistamaan, että tapauskohtaiset arviot prosessiekonomisista säästöistä myös toteutuisivat mahdollisimman suurella todennäköisyydellä ja että kyseinen järjestely myös käytännössä pystyisi tuottamaan tavoiteltuja hyötyjä.

Tähän arvioon liittyy monia epävarmuustekijöitä varsinkin laajoissa rikoskokonaisuuksissa ja siihen lähtökohtaan nähden, että epäilty voi periaatteessa missä tahansa menettelyn vaiheessa peruuttaa tunnustuksensa. Lievemmissä rikosasioissa tunnustuksen voitaisiin lähtökohtaisesti katsoa jo yksistään riittävän langettavaan tuomioon, mutta vakavammissa rikosasioissa edellytetään myös perustavanlaatuista muuta syytettä tukevaa näyttöä. Tähän arviointiin liittyvä riski arvioitujen prosessiekonomisten säästöjen muuttumisesta lisäkuluiksi korostuu tapauksissa, joissa muu senhetkinen kerätty näyttö ei tue tunnustusta tai joissa ei vielä tunnustuksen lisäksi olla saatu muuta näyttöä.

Työryhmämietinnön esitys tulisi todennäköisesti muuttamaan esitutkinnan käytäntöjä, joten olisi tärkeää, että näitä käytäntöjä myös ohjeistettaisiin yhdenmukaisella tavalla. Tämä on tärkeää sekä esitutkintaa suorittavien virkamiesten että yksittäisissä asioissa asianosaisen asemassa olevien oikeusturvan kannalta. Ilman yhdenmukaista menettelyä esim. soveltuvuusarvioinnin osalta riittävän aikaisessa vaiheessa, jäivät myös mahdolliset kustannussäästöt toteutumatta. Mahdollisimman tarkkarajainen ja yhdenmukainen ohjeistus on välttämätöntä, vaikkakin tapauskohtaisten seikkojen kategorinen yhdenmukaistaminen ei ole mahdollista.

Kyseinen tapauskohtainen arviointi ei saisi merkitä sellaista työtaakkaa, jonka myötä syyteneuvottelulla tavoiteltavat resurssihyödyt menetettäisiin. Mietinnössä esitetty järjestely ei tulisi olla järjestelmä, jossa syyteneuvottelun edellytysten arvioimiseen sidotut resurssit rikosprosessin ensimmäisillä toimijoilla eli poliisilla olisivat loppujen lopuksi isommat kuin yksittäisen rikosprosessin lyhentymisenä saavutetut säästöt. Prosessiekonomiset säästöt täytyy myös käytännössä toteuttaa tasapainoisesti koko rikosprosessin elinkaareen niin, etteivät säästöt kohdistuisi ainoastaan esim. tuomioistuinvaiheen keston lyhentymiseen, mutta poliisilla työtaakka lisääntyisi.

Työryhmämietinnössä mainittuja prosessiekonomisia hyötyjä tulisi myös punnita yhdessä esitutkinta- ja lainkäyttöviranomaisia ohjaavien vaatimusten, kuten yhdenvertaisuuteen liittyvien näkökulmien, kanssa. Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen voi tässä yhteydessä katsoa sisältävän edellä mainitun, esitutkintaa suorittavien viranomaisten yhdenvertaisen sisäisen ohjeistuksen, että viranomaisten sen perusteella toteutettavan yhdenvertaisen kohtelun ja ohjeistuksen suhteessa rikosprosessin asianosaisiin. Tämä vaatisi ainakin asianosaisten säännönmukaisen, järjestelmällisen ja yhteneväisen informoinnin syyteneuvotteluvaihtoehdon olemassaolosta ja sitä, että menettelyvaihtoehto olisi myös konkreettisesti kaikkien käytettävissä yhteneväisesti jokaisessa yksittäisessä virastossa eikä olisi riippuvainen sattumanvaraisista seikoista.

Lisäksi olisi tärkeä järjestää aiheesta tarkoituksenmukaista koulutusta niin esitutkintaviranomaisille, syyttäjille kuin tuomareille liittyen ohjeistukseen ja sen vaikutuksiin viranomaisten menettely- ja työskentelytapoihin, joiden laatimista tai täydentämistä työryhmän mietintö todennäköisesti edellyttää. Koulutustarve mietinnön vaikutuksista esitutkintaviranomaisen menettely- ja työskentelytapoihin tarkoittaa varsinkin menettelyiden taktista ja teknistä ulottuvuutta, joka pohjautuu paljon siihen, kuinka laajasti eri rikosasioissa hankitaan tai saadaan hankittua muuta selvitystä tai kuinka paljon sitä tarvitaan vastaajan tunnustuksen lisäksi.

Tätä taktista ja teknistä ulottuvuutta ilmentää esimerkiksi se yleinen lähtökohta, jonka mukaan esitutkinnassa tulisi pyrkiä hankkimaan muuta näyttöä myös tunnustetuissa jutuissa. Muun näytön riittävyden arvioiminen ja sen suhteuttaminen annettuun tunnustukseen ja siihen liittyviin olosuhteisiin voi olla haastavaa, kun virkamies joutuu pohtimaan syyteneuvottelun soveltuvuutta ja tunnustukseen liittyvää tasapainottelua syyttömyysolettaman ja rikoksen selvittämistä välillä. Tähän liittyy olennaisesti myös taktiset vaatimukset tunnustuksen ja sen antamisen olosuhteiden kirjaamisen menettelyyn kuulustelukertomukseen, jotta sen oikeellisuutta ja suhdetta muuhun aineelliseen näyttöön voitaisiin arvioida sekä syyttäjän toimesta ennen syyteneuvotteluita että sen jälkeen tuomioistuimessa vapaan todistusharkinnan perusteella joko tunnustamisoikeudenkäynnissä tai normaalissa rikosprosessin pääkäsittelyssä.

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

-

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

-

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Miten kommentoitte muita toteuttamisvaihtoehtoja (mietinnön jakso 5) ja erillisessä muistiossa esitettyjä ratkaisuvaihtoehtoja? Millaisia vaikutuksia niillä olisi?

-

Onko jokin muu tapa, jolla esityksen tavoitteet voitaisiin toteuttaa?

-

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

-

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

.

-

Thurin Jesper
Suomen Poliisijärjestöjen Liitto r.y.